

**ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПЕРЕСУВНИХ
ДЖЕРЕЛ ЗАБРУДНЕННЯ В ЯКОСТІ ДІЄВОГО
ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ
ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ**

Цюман Є. С.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри екології та безпеки життєдіяльності
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна*

Синяк О. Г.

*студентка
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна*

Дімітрієв А. Ю.

*студент
Національного транспортного університету
м. Київ, Україна*

Транспортна галузь – одна з галузей, що має вплив на всі сектори економіки. Дана галузь – галузь матеріального виробництва транспортних послуг та покликана задовольняти потреби населення та підприємців у перевезеннях. Отже, транспорт є подовженням технологічного процесу в сфері виробництва (реалізації продукції).

Під час перевезень транспорт не створює нових продуктів, однак має свою особливу транспортну продукцію, що вимірюється у тоно-кілометрах для вантажних та пасажиро-кілометрах для пасажирських перевезень.

Автомобільний транспорт має безліч переваг порівняно з іншими видами транспорту. Дані переваги колісних транспортних засобів (КТЗ) засвідчуються їх масштабним використанням приватними суб'єктами господарювання, що надають послуги з перевезень, зокрема, вантажів. На сьогоднішній день, на ринку транспортних послуг діють десятки тисяч суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм та форм власності.

Необхідно зауважити, що автомобільний транспорт, беручи до уваги його популярність, є одним з основних джерел забруднення, експлуатація якого спричинює найгостріші екологічні проблеми, зумовлені значним негативним впливом на довкілля, а саме проблеми, пов'язані зі станом атмосферного повітря. Наслідки забруднення атмосфери: парниковий ефект; руйнування озонового шару; кислотні дощі; смог; збільшується загальний рівень захворюваності населення. Отже, автомобільні транспортні засоби є пересувними джерелами штучного (антропогенного) забруднення атмосферного повітря.

Крім того, кожен автомобільний транспортний засіб при згорянні 1 кг бензину використовує, приблизно, 15 кг повітря або 3,5 кг кисню. При згорянні 1 т палива до атмосферного повітря потрапляє 200 кг окису вуглецю. Загалом, на частку автотранспорту припадає близько 55 % шкідливих надходжень загального обсягу, що включають понад 200 різних сполук, у тому числі: оксиди вуглецю, свинцю, азоту, формальдегіди, зокрема, домішки ароматичних вуглеводів, бенз(а)пірен, канцерогени, у тому числі й ПАВ, серед яких чимало мутагенів [1]. Шляхом до вирішення даної проблеми є підвищення рівнів екологічності та економічності енергоустановок, що використовують автомобільні транспортні засоби.

Питанням з підвищення показників екологічності та паливної економічності автомобільних ТЗ, що мають певний вплив на рівень природокористування, присвячують свої наукові праці наступні українські науковці: В.П. Волков., І.В. Грицук, М.Ф. Дмитриченко, П.Б. Комов, В.П. Матейчик, М.Смешек М.П. Цюман та ін. [2-4].

Негативний вплив викидів від ТЗ зазначається як на стані довкілля, так і на здоров'ї населення. За даними МОЗ, у 2020 році 78% передчасних смертей від інфаркту та інсульту в Україні спровоковані забрудненням повітря. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я Україна посідає 15-те місце у світі та п'яте в Європі за рівнем смертності від забрудненого повітря. [5]. Згідно здійсненому дослідженню, щорічно, разом з викидами відпрацьованих газів пересувних джерел забруднення, в атмосферне повітря потрапляє 23-35 млн.т діоксиду вуглецю, що в середньому складає 15% від загального обсягу викидів даної забруднюючої речовини (ЗР) всіма джерелами забруднення.

Відповідно до Кіотського протоколу про обмеження викидів парникових газів в атмосферне повітря та зниження темпів зміни клімату, необхідно здійснювати вагоме скорочення рівня викидів CO₂ автомобільними ТЗ. Тому, актуальним є питання щодо розроблення дієвих економічних інструментів та впровадження відповідних ініціатив на національному та локальному рівнях з метою підвищення рівня екологізації економіки та зниження рівня природокористування шляхом скорочення обсягів використання викопних видів палива. Аналіз досвіду

ЄС доводить, одним з ефективних інструментів зниження рівня природокористування автомобільним транспортом є запровадження системи оподаткування ТЗ, яка ґрунтується на врахуванні обсягів завданої шкоди довкіллю, а саме обсягів викидів забруднюючих речовин ТЗ.

На даний момент в Україні не існує жодного економічного (фіскального) інструменту, що стосується екологічності ТЗ, який передбачав би оподаткування власників автомобілів відповідно до обсягів викидів ЗР в атмосферне повітря. В Україні всі податки, що пов'язані з оподаткуванням власників ТЗ виконують економічну функцію, при цьому не враховують екологічну, зволікаючи головним екологічним принципом «забруднювач сплачує». Відповідно досвіду країн ЄС оподаткування може здійснюватися в залежності від об'єму двигуна ТЗ, обсягу викидів CO₂ від відсотка вартості автомобіля за диференційованою шкалою викидів CO₂.

В Україні доречним є запровадження податкових ставок відповідно екологічному класу, виду енергоустановки, технічним характеристикам ТЗ, наприклад, об'єму двигуна, потужності, обсягам викидів ЗР відповідно здійсненим за рік. Це пояснюється тим, що обсяги викидів ЗР автотранспортних засобів мають залежність від таких показників: технічної досконалості автомобіля, виду, якості та обсягів споживаного палива.

Екологічні збори за шкоду транспортом довкіллю, які доречно запровадити в Україні, повинні бути спрямовані саме до екологічних фондів, загального або місцевого. Дані збори можуть стати ефективним інструментом підвищення рівня екологічності автомобільного парку країни, виконуючи фіскальну, регулюючу, контрольну, стимулюючу та відновлювальну функції, адже введення державою в дію податку задля досягнення суто фіскальної мети, провокує зміни соціально-економічного життя платників, задіяних як у сфері виробництва, так й у сфері споживання.

Отже, єдиним спонукальним засобом зниження рівня природокористування та зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище є екологічне оподаткування пересувних джерел забруднення – інструмент екологічної політики, який зобов'язує споживача відшкодовувати екологічний збиток завданий ним під час експлуатації ТЗ. Відповідно до контролюючої функції податку в якості ефективного інструменту контролю зниження рівня природокористування та забруднення довкілля, впровадження екологічного податку за викиди ЗР пересувними джерелами призведе до зменшення обсягів забруднення, тобто юридичні та фізичні особи намагатимуться скорочувати викиди ЗР з метою зниження витрат, передбачених на сплату податку. Впровадження екологічного податку за забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами, ТЗ, вимагає внесення

змін до діючої податкової системи та ряду нормативно-правових актів, що регулюють діяльність в країні.

Загалом, введення екологічного оподаткування пересувних джерел забруднення та збільшення ставок екологічного податку зі стаціонарних джерел сприятиме зниженню загального рівня природокористування в країні, підвищенню ефективності еколого-економічного управління шляхом екологізації підприємств та галузей економіки в цілому, впровадженням принципів циркулярної економіки, а також призведе до загального перелаштування енергетичного сектору України в бік використання енергії відновлювальних джерел.

Література:

1. Павленко О.В. Актуальні питання забруднення атмосферного повітря. Редакція від 26.04.2021р. Офіційний веб-портал Державної екологічної інспекції України. URL: <https://www.dei.gov.ua/posts/1563> (дата звернення 04.11.2021).
2. Дмитриченко М.Ф., І.В. Гришук, О.К. Гришук, Матейчик В.П., Гришук О.К., Цюман М.П. Методи системного аналізу властивостей автомобільної техніки : навчальний посібник. Київ : НТУ, 2014. 163 с.
3. Волков В.П., Матейчик В.П., Комов П.Б.; Гришук І.В.; Смешек М.; Волкова Т.В.; Цюман М.П. Інтелектуальні системи моніторингу транспорту : монографія. Харків : НТМТ, 2015. 244 с.
4. Дмитриченко М.Ф., Матейчик В.П., Волков В.П., Гришук О.К., Цюман М.П. Програмне забезпечення систем моніторингу транспорту : монографія. Київ : НТУ, 2016. 202 с.
5. Яловий К. Обережно: повітря. 12 фактів про те, чим дихають мешканці Києва. Інформаційне агентство «Interfax-Україна. Ред. Від 09 серп. 2021 р. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/760604.html> (дата звернення 04.11.2021).

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Чорноока К. В.

студентка

*Івано-Франківського інституту менеджменту
Західноукраїнського національного університету
м. Івано-Франківськ, Україна*

Метою соціальної держави є створення сприятливих умов для життя кожного, використання його талантів і здібностей, забезпечення високого